

Η απόπειρα εαυτό είναι ένας δύσκολος αγώνας

Media: ΑΥΓΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ Page: 1,25,32,41 Published at: 03-06-2023

Author: Surface: 2440.57 cm² Circulation: 2470

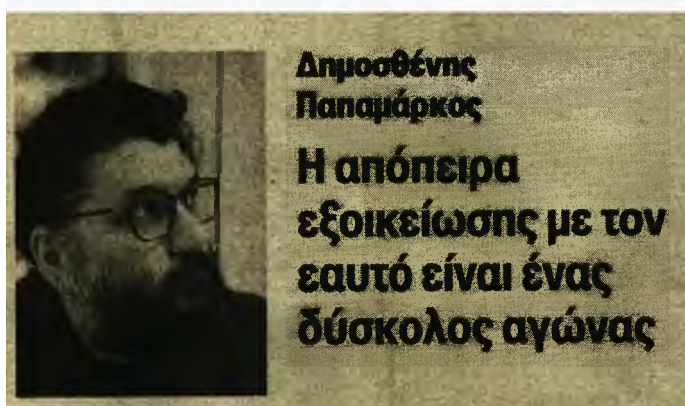
Subjects:

Δημοσθένης Παπαμάρκος

Η απόπειρα
εξοικείωσης με
τον εαυτό είναι
έναν δύσκολο
αγώνα

σελίδες 32, 41

Η απόπειρα εξοικείωσης με τον

Δημοσθένης Παπαμάρκος

συγγραφέας

Συνέντευξη στην
POLY ΚΡΗΜΝΙΩΤΗ

Η επιτυχία του «Γκιακ» αναμφίβολα επισκίασε την πρώτη λογοτεχνική παρουσία του. Ωστόσο η «Μεταποίηση» (Εκδόσεις Πατάκη) επανέρχεται με δύναμη για να επαναβεβαιώσει την ταυτότητα γραφής του Δημοσθένη Παπαμάρκου μέσα από μια σειρά διηγημάτων που στο κέντρο του ενδιαφέροντός τους τοποθετούν ταυτοτικά στοιχεία του σύγχρονου ανθρώπου. Και να θυμίσει επίσης ότι αυτή η πρώτη συλλογή διηγημάτων του δεν είναι παρά η δεξαμενή που τροφοδοτεί τη γραφή του. «Με ενδιαφέρει να δοκιμάζω τα εκφραστικά μου μέσα σε θέματα που μοιάζει να είναι γνωστά σε όλους, από την άλλη, όμως, μου δίνουν την ευκαιρία να τα προσεγγίσω έξω από την κοινοτοπία του αυτονόπου» λέει. Η μνήμη, ο ξένος, η έννοια της ταυτότητας, η μοναξιά, η αίσθηση του ανήκειν εκκινούν την έμπνευσή του και ακονίζουν τα εκφραστικά εργαλεία του, από το ιστορικό διήγημα μέχρι το φανταστικό και τη λογοτεχνία του τρόμου ή τον μαγικό ρεαλισμό. Η αλήθεια είναι ότι αυτές οι ιστορίες διαθέτουν μια μαγική δυναμική. Εισβάλλουν σαν ριπές από εικόνες, αφιόνοντας την επίγευση ενός παλιού καλού κόκκινου κρασιού. Έχοντας αναδειχθεί σε στιλίστα της μικρής φόρμας και έχοντας δοκιμαστεί επίσης στη θεατρική γραφή, στο κινηματογραφικό σενάριο και στο κόμικς, ο Δ. Παπαμάρκος με την επανακυκλοφορία της «Μεταποίησης» μιλάει για τις μεταποιήσεις που επιχειρεί μέσα από τις συγκεκριμένες ιστορίες, αλλά και για τη γλώσσα, τη θέση της και τη θέση μας στον κόσμο, για τις πηγές από τις οποίες αντλεί για τη γραφή του, τη θέση της αρχαιότητας και της δημοτικής ποίησης στην έμπνευσή του. Μιλάει για τη «Μεταποίηση» και το «Γκιακ», τον ψηφιακό κόσμο και την Τεχνητή Νοημοσύνη, αλλά και για το καινούργιο βιβλίο του, που «θα είναι μυθιστόρημα, μάλλον».

Γνωρίζουμε το «Γκιακ» πολύ καλά. Η «Μεταποίηση», το πρώτο σου ουσιαστικά βιβλίο, πού χάθηκε μέσα στη διαδρομή και ξαναεμφανίζεται τώρα;

Η «Μεταποίηση» είναι το πρώτο ενήλικο βιβλίο μου. Είχε ξεκινήσει να γράφεται σαν μυθιστόρημα και είχα αποφασίσει ότι μέσα σ' αυτό την ενιαία αφήγηση θα παρεμβάλλονταν τρεις μικρότερες, σαν επεισόδια που θα διέκοπαν τη μεγάλη αφήγηση αλλά θα ενθαρρύναν για τον κοινό άξονα του βιβλίου. Ήταν τρεις ιστορίες, εμπνευσμένες από τρεις γνωστές αδελφοκτονίας, του Κάιν και του Άβελ, του Ετεοκλή και του Πολυαίκη, του Ρώμου και του Ρυμύλου. Γράφοντας τη μεγάλη αφήγηση, συνειδητοποίησα ότι αυτό που είχα αρχίσει να γράφω δεν με ενδιέφερε πια. Στο μεταξύ, είχα γράψει δύο ιστορίες μικρότερες, η μία, το διήγημα «Καίνα», έχει μπει και στη «Μεταποίηση», η οποία πατάει στην αρχική ιδέα της μετάπλασης μιας ιστορίας αδελφοκτονίας, συγκεκριμένα του Κάιν και του Άβελ, και η άλλη δεν μπήκε ποτέ, παραμένει άπληη, χαμένη στα συρτάκια μου. Διαβάζοντας αυτά τα δύο διηγήματα, ανακάλυψα ότι προς τα εκεί, δηλαδή την πιο μικρή φόρμα, βρίσκω τη φωνή μου. Στην αρχή είχα έναν δισταγμό γιατί δεν είχα φανταστεί ότι μπορεί να γράψω μια συλλογή διηγημάτων. Συζητώντας με τον αδελφό μου, εκείνος με παρότρυνε να αφηθώ στο ένστικτό μου. Προχώρησα, λοιπόν, και έτσι άρχισαν να προκύπτουν σιγά-σιγά η μία ιστορία μετά την άλλη, που δεν εντάσσονταν απαραίτητα σ' αυτό το αυστηρό πλαίσιο που είχα σκεφτεί αρχικά. Δηλαδή, ότι θα είναι ιστορίες αδελφοκτονίας είτε με έναν κυριολεκτικό είτε με έναν πιο ελεύθερο ορισμό.

Εκτός από την αδελφοκτονία, είναι έντονη η έννοια του αδελφού, είτε με την καταγωγική σημασία είτε με την έννοια της αδελφής ψυχής, αλλά και του ορισμού ακόμα της ετερότητας.

Ουσιαστικά, οι χαρακτήρες που εξερευνώ σ' αυτά τα διηγήματα είναι άνθρωποι οι οποίοι βρίσκονται σε μια κατάσταση οριακή. Νιώθουν ανοικεία με την ίδια την ταυτότητά τους, δεν την έχουν καθορίσει ακόμα. Ο αδελφός είναι μια φιγούρα που βοηθάει τον ήρωα κάθε ιστορίας να συμφιλιωθεί μ' αυτό που είναι, να έρθει πιο κοντά στη γνώση του εαυτού του. Σε κάποια διηγήματα υπάρχει ένα τρίτο πρόσωπο με το οποίο συνδιαλέγεται ο ήρωας, σε κάποια άλλα αυτό το πρόσωπο είναι ένα θραύσμα, μια αντανάκλαση του εαυτού ως ξένου, κι αυτή η «συνάντηση» γίνεται με την καταφυγή στον μαγικό ρεαλισμό.

Εκτός από την αδελφοκτονία, η μνήμη, η ετερότητα, ο εαυτός ως ξένος, ο θάνατος είναι μοτίβα που επανέρχονται διαρκώς στις ιστορίες της «Μεταποίησης». Δίνουν την εντύπωση ότι αναζητάς μέσα από τον μύθο ταυτοτικά στοιχεία του σύγχρονου ανθρώπου. Τι επιχειρείς να μεταποιήσεις με αυτό το βιβλίο;

Η αρχική πρόθεση δεν ήταν η μεταποίηση κάποιων ιστοριών ή κάποιων αφηγηματικών μοτίβων που μπορεί να ήταν γνωστά, όσο η προσέγγιση των θεμάτων της μνήμης, του ξένου, της έννοιας της ταυτότητας, της αγάπης και της μοναξιάς, της αίσθησης του μη ανήκειν, γιατί αυτοί είναι οι κεντρικοί άξονες της «Μεταποίησης». Είναι άνθρωποι που είτε με τη συμβατική έννοια είτε συναισθηματικά βρίσκονται εκτός κοινωνίας. Οπότε τα διηγήματα αυτά είναι μια προσπάθεια προσέγγισης και διαπραγμάτευσης αυτών των θεματικών μέσω από ιστορίες που παίζουν με διάφορα είδη της λογοτεχνίας, από ιστορικό διήγημα μέχρι φανταστικό και μέχρι λογοτεχνία τρόμου.

Όπως πολύ αίμα ρέει στις ιστορίες της «Μεταποίησης».

Για μένα η βία που απεικονίζεται στις ιστορίες της «Μεταποίησης» είναι ένα σχήμα μέσα από το οποίο προσπαθώ να δώσω μια υλική υπόσταση στη σύγκρουση που λαμβάνει χώρα εντός των χαρακτήρων. Γιατί αυτή η απόπειρα εξοικείωσης με τον εαυτό τους, η απόπειρα κατανόησης της ταυτότητάς τους είναι ένας δύσκολος, επίπονος αγώνας. Οπότε αυτή η βία, της οποίας είναι άλλοτε θύτες, άλλοτε θύματα, ουσιαστικά είναι ένα παράλληλο της έντασης με την οποία βιώνουν τα νέα συναισθήματα που προκαλούνται από τη γνώση για τον αληθινό εαυτό.

Αυτή, θεωρείς, είναι παρόμοια με την αγωγή του σύγχρονου ανθρώπου γύρω από την ταυτότητά του;

Είναι ένα ερώτημα που καλείται να το απαντήσει ο αναγνώστης. Από τη δική μου πλευρά, το ζήτημα του ανθρώπου που αναζητά τη θέση του μέσα στον κόσμο ήταν το σημείο εκκίνησης για τη συγγραφή του βιβλίου. Σ' αυτή την αναζήτηση εγγράφεται και το θέμα του ορισμού της ταυτότητας έτσι όπως την αναγνωρίζει το ίδιο το άτομο για τον εαυτό του. Έχουμε, δηλαδή, μια επελογή στην προκειμένη περίπτωση. Γιατί το άτομο γνωρίζει την ταυτότητα που φέρει, αλλά αισθάνεται ότι υπάρχει μια ασυμφωνία ανάμεσα σ' αυτό που φέρει και σ' αυτό που είναι πραγματικά.

“
Με ενδιαφέρει να δοκιμάζω τα εκφραστικά μου μέσα σε θέματα που μοιάζει να είναι γνωστά σε όλους, από την άλλη, όμως, μου δίνουν την ευκαιρία να τα προσεγγίσω έξω από την κοινοτοπία του αυτονόπου”

εαυτό είναι ένας δύσκολος, επίπονος αγώνας

Ο τίτλος «Μεταποίηση» δέχεται πολλαπλές αναγνώσεις. Ποια διάλεξε γι' αυτό το βιβλίο; Μάλλον όλες, γι' αυτό δεν επικρίνω να του δώσω μια συγκεκριμένη ερμηνεία. Μ' αυτό εξάλλου ήθελα να παίξω, με τις πολλαπλές ερμηνείες που φέρει η λέξη.

Η προφορικότητα της γλώσσας είναι επίσης από τα γερά καρπιά του βιβλίου; Η μνήμη της γλώσσας σε ακολουθεί;

Και να ήθελα να αρνηθώ ότι με ακολουθεί, θα με διέψευδε η γραφή μου. Η αλήθεια είναι ότι στη «Μεταποίηση» η προφορικότητα διείσδυσε στον τρόπο γραφής πιο ενστικτώδως, περισσότερο σαν προϊόν μιας διαίσθησης για το πώς θα ήθελα να αφηγηθώ αυτές τις ιστορίες. Δεν ήταν απόλυτα συνειδητή επιλογή, όπως ήταν στο «Γκιακ», γι' αυτό υπάρχουν ιστορίες όπου ο λόγος είναι πιο προφορικός και άλλες όπου η γλώσσα εμφανίζεται πιο φροντισμένη, πιο ποιοποιημένη.

Στην εποχή της μεγάλης ταχύτητας της επικοινωνίας, των social media και του ψηφιακού κόσμου η γλώσσα ποια θέση κατέχει;

Επειδή μιλάμε για επικοινωνία, η γλώσσα δεν μπορεί παρά να κατέχει κυρίαρχο ρόλο. Ακόμη συχνά ότι βρισκόμαστε στην εποχή της εικόνας, πράγμα που ισχύει, αλλά ες μην ξεχνάμε ότι η εικόνα συνοδεύεται πάντοτε από λόγο, άρα η γλώσσα συνεχίζει να έχει θέση κεντρική.

Είσαι από εκείνους που ανησυχούν ότι οι γλώσσες μπορεί να αφομοιωθούν από μία κυρίαρχη εκδοχή τους, όπως σήμερα τα αγγλικά;

Είτε φοβόμαστε είτε δεν φοβόμαστε, η γλώσσα ως ζωτανός οργανισμός εξελίσσεται έτσι ώστε να προσαρμόζεται στις ανάγκες επικοινωνίας κάθε εποχής, κάθε κοινωνίας. Από την άλλη, είναι λογικό στους ανθρώπους που έχουμε μια μεγαλύτερη ευαισθησία για τη φροντίδα της γλώσσας να κινητοποιεί τα αμυντικά αντανακλαστικά, γιατί είναι κομμάτι της ανθρώπινης φύσης να αισθάνεται πιο άνετα με όσα είναι εξοικωμένο το άτομο. Το ίδιο συμβαίνει και με τη γλώσσα. Οι αλλαγές, η εξέλιξη σίγουρα μας φοβίζουν στην αρχή, ωστόσο στη συνέχεια αν ανακαλύψεις ότι είναι αλλαγές που ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες, τις υιοθετούμε και τις ενσωματώνουμε στη δική μας γλώσσα, στη δική μας ζωή. Αν δει κανείς διαχρονικά την ελληνική γλώσσα, διαπιστώνει ότι έχει εξελιχθεί, έχει ενσωματώσει χιλιάδες πράγματα, και τελικά οι μορφές της που επιβιώνουν ως τις μέρες μας είναι εκείνες που έγιναν πιο ανθεκτικές στον χρόνο επειδή ανταποκρίνονταν στις εκάστοτε ανάγκες της κοινωνίας για επικοινωνία.

Η «Μεταποίηση» είναι μια δεξαμενή από την οποία αντλούν στοιχεία τα επόμενα βιβλία ή έργα σου, το «Γκιακ», η «Εξημέρωση», το κόμικς «Γυμνά οστά»;

Ναι, στη «Μεταποίηση» εμφανίζονται θέματα, προβληματικές αλλά και λογοτεχνικοί τρόποι που βρίσκονται στο επίκεντρο τόσο των προσωπικών μου ενδιαφερόντων όσο και των λογοτεχνικών μου αναζητήσεων. Για παράδειγμα, η συνομιλία με την ελληνική αρχαιότητα που εντοπίζεται στο διήγημα «Ρήγασος» της «Μεταποίησης» επανέρχεται ως κεντρικό θέμα στην «Εξημέρωση» ή η δημοτική ποίηση, ο τρόπος και τα θέματά τους που πάλι συναντώνται και στη «Μεταποίηση» και στο «Γκιακ» και στο κόμικς «Ερωτικό κριτος».

Πώς αντιμετωπίζεις και πώς σκέφτεσαι γύρω από την ελληνική αρχαιότητα αλλά και γύρω από τη δημοτική μας ποίηση;

Η κλασική αρχαιότητα μου ασκούσε πάντοτε και εξακολουθεί να μου ασκεί μια πολύ μεγάλη γοητεία. Συνάμα, ως ιστορικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετώ μια αφήγηση, μου δίνει τη δυνατότητα να παρουσιάσω κάτι

που αισθανόμαστε ότι μας είναι πολύ οικείο με έναν τρόπο διαφορετικό. Στην πραγματικότητα, είναι ένας κόσμος πολύ απομακρυσμένος από το σήμερα και ενώ μιλάμε για μια αδιαμφισβήτητη τεκμηριωμένη ιστορική περίοδο, ταυτόχρονα μοιάζει και λίγο με έναν κόσμο φανταστικό. Έναν κόσμο σχεδόν απόκρυφο, που η εξερεύνησή του σου προσφέρει την ηδονή της αποκάλυψης μιας νέας γνώσης. Με ενδιαφέρει να δοκιμάζω τα εκφραστικά μου μέσα σε θέματα που μοιάζει να είναι γνωστά σε όλους, από την άλλη, όμως, μου δίνουν την ευκαιρία να τα προσεγγίσω έξω από την κοινοτοπία του αυτονόπου. Είναι παρόμοια λειτουργία μ' αυτή της επιστημονικής φαντασίας που σου επιτρέπει να προσελεύσεις τη ματιά του αναγνώστη, χωρίς περιπέτειες, στο σημείο ακριβώς που θες να εστιάσεις.

Σε μια περίοδο μεταχρειακή και με τόσες προκλήσεις όπως η δική μας, ανθρωπότητα ποια ανάγκη σε ωθεί να πραγματεύεσαι τέτοιου είδους ταυτοτικά ζητήματα, όπως αυτά της μνήμης, της γλώσσας, του αυτοπροσδιορισμού, της ετερότητας;

Νομίζω πως αυτά τα ζητήματα βρίσκονται πάντοτε στο επίκεντρο της διερεύνησης πάνω στη φύση του ανθρώπου. Στην εποχή μας, ακριβώς λόγω των χαρακτηριστικών της που περιγράφεις, φαίνεται να τίθενται με άλλη ένταση, με μεγαλύτερη επιτακτικότητα, θα έλεγε κανείς. Γιατί αυτή η αναζήτηση νέου προσανατολισμού, η μεταχρειακότητα όπως σωστά λες, κάνει την ανάγκη μας να τα απαντήσουμε ακόμη μεγαλύτερη. Ως άτομο που ζει σε αυτή την εποχή, ως μέλος μιας κοινωνίας αυτής της συγκυρίας, τα ζητήματα αυτά γίνονται πως αφορούν την καθημερινότητά μου, τη ζωή μου με έναν τρόπο πολύ προσωπικό. Επομένως, βρίσκονται στο επίκεντρο της λογοτεχνίας που γράφω γιατί πολύ απλά δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά.

Σε ενοχλεί που είσαι ο συγγραφέας του «Γκιακ», σ' έχει στοιχειώσει αυτό το βιβλίο;

Καθόλου, ίσα-ίσα που το χαίρομαι. Δεν είναι αυτόνομο ότι κατά τη διάρκεια της ενασχόλησής σου με τη γραφή θα έχεις μια επιτυχία. Οπότε όταν έρχεται, στην περίπτωση μου ήταν το «Γκιακ», θα ήταν οβρις να πω «απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο». Μερικές φορές θα ήθελα να μιλάω λιγότερο για το «Γκιακ» και περισσότερο για ένα καινούργιο μου έργο, αλλά σε καμία περίπτωση δεν με ενοχλεί. Ίσα-ίσα, είμαι ευγνώμων που ένα έργο μου έχει αγαπηθεί τόσο πολύ από τους αναγνώστες και μακάρι να μπορούσα να τους επιστρέψω ένα μέρος της αγάπης που έδειξαν σ' αυτό το βιβλίο μου. Το προσπαθώ.

Αναρωπείμαι πώς θα μπορούσε να γράψει η Τεχνητή Νοημοσύνη κάτι σαν το «Γκιακ», τη «Μεταποίηση» ή το σενάριο της «Μπαλάντας της τρύπας καρδιάς», που συνέγραψες με τον Γιάννη Οικονομίδη και τον Χάρη Λαγκούση.

Αργά ή γρήγορα το ερώτημα θα απαντηθεί εκ των πραγμάτων. Η γραφή που παράγεται από την Τεχνητή Νοημοσύνη περισσότερο εξιτάρει την περιέργειά μου. Ίσως από άγνοια, ίσως από άμυνα, δεν με προβληματίζει. Άλλωστε η γραφή είναι κάτι τόσο πολύ προσωπικό, που στον κόσμο της θα συνεχίσουν να χωράνε πολλές φωνές. Και επειδή ακριβώς δεν ξέρουμε αν και τι είδους συνείδηση μπορούν να αποκτήσουν οι μηχανές, μπορεί να γεννηθούν νέες λογοτεχνίες που ο ανθρώπινος νους αδυνατεί ακόμα να φανταστεί και άρα να περιγράψουν τον κόσμο μας με έναν τρόπο αναπάντεχο.

Το καινούργιο σου βιβλίο τι πραγματεύεται; Εξω ξεκινάει να γράφω το καινούργιο βιβλίο μου, αλλά επειδή είμαι προληπτικός δεν θα μιλήσω καθόλου γι' αυτό, για να μην το γρουσουζέψω. Θα αρκετώ στο να πω πως θα είναι μυθιστόρημα, μάλλον.

